

MUDRÁK JÓZSEF

egyetemtörténész

Debreceni Egyetem

Általános Orvosi Kar

mundrak.jozsef@unideb.hu

KOVÁCS I. GÁBOR – TAKÁCS ÁRPÁD: AZ
„ÖSSZEILLESZKEDÉS” VÁLTOZATAI – AZ
AKKULTURÁCIÓTÓL AZ ASSZIMILÁCIÓIG. (A
DUNAMELLÉKI ÉS DUNÁNTÚLI ZSIDÓ SZÁRMAZÁSÚ
REFORMÁTUS EGYETEMI TANÁROK ÉLETRAJZI ADATTÁRA
ÉS ÉLETÚTLEÍRÁSA) (MAGYARORSZÁGI EGYETEMI
TANÁROK ÉLETRAJZI ADATTÁRA 1848-1944. IV.)

ELTE EÖTVÖS KIADÓ, EÖTVÖS LORÁND
TUDOMÁNYEGYETEM, [BUDAPEST], 2022. 223 LAP.

A Kovács I. Gábor vezetésével működő csoport elitkutatói anyaggyűjtésének ötödik (és egyben az egyetemi tanárok életrajzi adattárainak negyedik) kötetét veheti kezébe a kedves olvasó. Mindegyikről korábban a Gerundium folyóiratban is megjelent recenzió.

Az első három kötet a két világháború közötti egyetemi tanárok egy-egy csoportját adta közre – az első az izraelita hitfelekezethez tartozó és onnan kitért professzorok (Zsidó és zsidó származású egyetemi tanárok¹), a második (Hit, tudomány, közélet²) a debreceni egyetem volt Református Hittudományi Karának tanárait, a harmadik (Sárospatak erőterében³) Sárospatak és Tokaj-Hegyalja területéről származókat mutatta be adatszerűen.

A negyedik kötet bizonyos értelemben kivétel volt, ugyanis a tudáselit másik domináns szegmensének, a Magyar Tudományos Akadémia két világháború közötti tagjainak a rekrutációjával foglalkozott, a protestánsokat véve számba.⁴ (A következő, második kötetben lesznek benne a római katolikusok és a többi valláshoz tartozók.)

Jelen ötödik kötet első blokkját (7-19.pp.) a magyarországi polgári korszak zsidó származású református egyetemi tanárai életrajzi adattára elemzéséhez alapul szolgáló értelmezési lehetőségek, célkitűzések, valamint az adattár címszavaihoz szolgáló megjegyzések foglalják le, illetve a hivatkozott irodalom is itt található.

A második blokk (21-165.pp.) maga az adattár, tizenegy olyan egyetemi nyilvános rendes tanár az 1867-1944 közötti időszakból, akik maguk, szüleik, esetleg nagyszüleik tértek ki az izraelita vallásból és a „legmagyarabb”-nak tartott református egyház nyugati kerületeit választották (Dunamelléki, illetve Dunántúli Református Egyházkerület). Mivel összesen tizenegyen vannak, akiknek többsége ma is ismert a tudományok iránt érdeklődők számára, a

¹ Recenzió róla: Gerundium 6 (2015/1-2.) 142-143. (Mudrák József)

² Recenzió róla: Gerundium 6 (2015/3-4.) 194-195. (Mudrák József)

³ Recenzió róla: Gerundium 12 (2021/3-4.) 150-154. (Vincze Tamás)

⁴ Recenzió róla: Gerundium 12 (2021/3-4.) 155-157. (Mudrák József)

neveik betűsorrendben (a kötetben az áttérési sorrendben szerepelnek): Ballagi Aladár, Fellner Frigyes, Fröhlich Izidor, Fröhlich Pál, Keréjártó Béla, Kőnig Gyula, Lánczy Gyula, Riesz Frigyes, Vámbéry Ármin, Vámbéry Rusztem és Verzár Gyula). Életrajzi, működési adataik a Kovács I. Gábortól már megszokott precíz, megbízható és könnyen átlátható rendszerben lettek feltüntetve.

A harmadik fejezet, amely az Akkulturáció és asszimiláció címet viseli (167-221.pp.), arra keresi a választ, hogyan jutottak el az akkulturációtól (a különböző kulturális rendszerekhez tartozó egyének és csoportok közötti érintkezések során egyik vagy mindkét csoport kulturális alkatában bekövetkező változásoktól) a beolvadást jelentő asszimilációig.

Bár minden esetben tetten érhető a többségi társadalomhoz való beilleszkedés, illetve a társadalmi / egzisztenciális előbbre jutás vágya, minden egyes áttéréstörténet más és más. A szerző-szerkesztő Kovács I. Gábor szavaival:

„...keressük az adaptáció külső jeleit, a hagyományos zsidó közösségtől való elszakadás mozzanatait, az akkulturációs utak változatait. Igyekszünk következtetni a motiváló, illetve a kényszerítő tényezőkre. Foglalkozunk az asszimilációval, a strukturális beolvadás döntő mozzanatának tartott felekezetváltással, a zsidó identitás legbelső magját jelentő felekezeti kötődés radikális elszakításával és a választott református felekezethez, a református felekezeti-művelődési alakzathoz való integrálódás módjával, mélységével és tartósságával.”⁵

Jelen kötet ismét nagy nyeresége a magyar tudománytörténetnek és lexikográfiának és várjuk a mihamarabbi folytatásokat!

⁵ Azóta megjelent az adattár-sorozat következő kötete is (*Társadalmi alakzatok és identitásrégiók – Református erőterek és hálózatok – A dunántúli és dunamelléki származású református egyetemi tanárok életrajzi adattára és életútleírása*), amelyről következő számunkban lesz ismertetés.